

Terugblik op de oecumenische viering van de Aankondiging van de Heer

Redactie 29-5-17

Op diverse plaatsen is de Annunciatie, het feest van de Aankondiging van de Heer dit jaar in oecumenisch verband gevierd. We zijn daarbij in dit Luther jaar zeker geïnspireerd door Luther die dit feest 'eins der fürnehmsten Feste' noemde. Het betreft dan ook geen Maria-feest, maar een gedenkdag waarin de lof van God om het heil dat Hij in Christus gebracht heeft centraal staat. Het is bijzonder dat het ons als OFK gelukt is dit feest op te nemen in het oecumenisch leesrooster van de Raad van Kerken, zoals uitgegeven in *De Eerste Dag*.

In Amsterdam, Nijmegen, Breukelen, Schoonhoven, Vleuten, Gouda, Schiedam en Aalsum, bij Dokkum is dit feest in oecumenisch verband gevierd en de reacties die we ontvingen waren heel positief. Omdat het feest niet op een zondag viel kon het goed gezamenlijk gevierd worden, of wel op de dag zelf ofwel op de avond ervoor.

Vrucht van de oecumenische dialoog is inmiddels de overeenstemming tussen katholieken en protestanten over de rol van Maria als beeld van het geloofsvertrouwen en als beeld van de kerk. Rooms-katholieke, oudkatholieke, anglicaanse en lutherse tradities beschouwen en vieren wereldwijd de gedenkdagen van Maria als Christusfeesten. Voor protestanten is het hoewel het een Christusfeest is toch een mooie aanleiding zich te verdiepen in Maria. Dat blijkt hard nodig, want in één van de nagesprekken bleek voor sommigen alleen de naam Maria al rooms te klinken...

Voor veel protestanten blijkt het daarnaast gevoelsmatig lastig om dit hoogfeest een plaats te geven in de vastentijd. Soms betreft het een praktisch probleem, bv wanneer het feest van de Annunciatie op Goede Vrijdag valt (vorig jaar) of op Palmzondag (volgend jaar). Dan wordt het verplaatst naar de 9e dag van Pasen, de dag na Beloken Pasen. Maar gevoelsmatig vraagt het thema feesten in de vasten om nadere doordenking. Voor protestanten met name zal dit een oefening in flexibiliteit zijn.

Een uitgebreidere evaluatie is nog in de maak.

Ds. Idelette Otten

Orde voor avondgebed Annunciatie

Redactie 4-2-17

Verantwoording bij de viering

Het aangeboden materiaal kan benut worden voor zowel een dienst op de vrijdag 24 maart, de vooravond van de Aankondiging van de Heer, als op de namiddag / avond van zaterdag 25 maart.

De [orde van dienst](#) wordt in tweevoud aangeboden. Orde 1 is een avondgebed in de oecumenisch-katholieke traditie van het dagelijks gebed. Orde 2 is een dienst van Schrift en gebed, zoals gebruikelijk in de protestantse traditie.

Dat geeft gelegenheid om te kiezen in de liturgische pluriformiteit van de kerken, maar ook als een hulp bij de eigen keuzes die daarin gedaan kunnen worden.

De invulling van beide orden is in principe identiek. Dezelfde psalmen, liederen en lezingen worden aangeboden.

De *psalmen* zijn gekozen uit de traditie van het dagelijks gebed voor de viering van de Aankondiging van de Heer. Het zijn liederen die alle uitzien naar het beloofde land dat vrucht zal dragen, naar Sion waar vrede en recht elkaar kussen. Het *psalmgebed* in orde 1 veronderstelt dat de psalmen en het danklied van Maria onberijmd (in beurtzang) worden gezongen met verbindende antifonen. De psalmen in orde 2. maken deel uit van de dienst van de Schrift.

De *schriftlezingen* zijn genomen uit de het leesrooster voor de eucharistieviering van de Aankondiging van de Heer. Zij verhalen alle van de menswording van Gods heil op aarde. In de gebedsdienst wordt gesuggereerd de aankondiging van de Heer en de lofzang van Maria met elkaar te verbinden.

De beide *gebeden van het feest* in de orde vatten de kern van de viering samen en fungeren met het Onze Vader als kader voor de voorbede.

De suggesties voor de *liederen* zijn gekozen uit de liedbundels die in gebruik zijn in de Rooms-Katholieke Kerk, de Oud-Katholieke Kerk en de protestantse kerken. Daarbij zijn ook enkele gangbare bundels benut.

De *begroeting van de zondag* is overgenomen uit het Dienstboek van de PKN. Zij legt een verbinding tussen de sabbat en de zondag. De gemeenten die dit jaar als alternatief het Luthers Leesrooster volgen kunnen de inhoudelijke verbinding met zondag Laetare proeven in de epistellezing. Deze is in beide gevallen uit de Galatenbrief en zijn complementair.

Oecumenische viering van de Aankondiging van de Heer

Idelette Otten 20-12-16

Aan belangstellenden van het Oecumenisch Forum voor Katholiciteit

Begin februari 2017 opent het Catharijne Convent een tentoonstelling over de meest invloedrijke vrouw ter wereld: Maria. Op kerkelijk erf verschillen de meningen over haar invloed echter nogal. Katholieken zouden haar teveel vereren, protestanten haar juist links laten liggen. Beide uitersten doen Maria geen recht.

Kunnen we als christenen ten aanzien van Maria niet veel meer eenheid uitstralen?

Zij is immers een vrouw uit de bijbel. De aankondiging van de engel maakt haar duidelijk dat zij moeder van onze Heer Jezus Christus zal zijn. Deze bijbelse aankondiging van de Heer is het aloude feest dat ons het geheimenis te binnen brengt van de menswording van het goddelijke woord.

Juist in dit bijzondere jaar rond de 500e herdenking van de Reformatie wil het Oecumenisch Forum voor Katholiciteit (OFK) het voorstel doen om op zoveel mogelijk plaatsen het feest van de aankondiging van de Heer, waarin Maria zo'n prominente rol speelt, in oecumenisch verband te vieren.

De leesroosters van de Oud-Katholieke, Rooms-Katholieke, Anglicaanse en Evangelisch-Lutherse kerken (buitenland) voorzien al in een viering van Annunciatie op 25 maart of de vooravond daarvan. Hoe mooi zou het zijn als protestanten en katholieken dit feest samen kunnen vieren.

Van harte bieden wij u liturgisch materiaal aan om ter plaatse op 24 of 25 maart a.s. een oecumenische viering, bijvoorbeeld in de vorm van een gebedsdienst te organiseren.

Ons verzoek is of u hieraan in uw plaats en kerk gevolg wilt geven.

Voor het door ons samengestelde materiaal verwijzen we u naar De Eerste Dag (www.de-eerste-dag.nl).

Wilt u ons laten weten of uw kerkgemeenschap de Aankondiging van de Heer gaat vieren? We zullen u dan een evaluatieformulier sturen.

Tenslotte: Luther noemde het feest van de Aankondiging van de Heer 'een van de voornaamste feesten'. In zijn commentaar op het Magnificat beschrijft hij Maria als heilige geloofsgetuige en roemt haar houding van eenvoud en dienstvaardigheid. Een voorbeeld om na te volgen, zeker in het komende Luther-jaar, maar naar wij hopen ook daarna.

Met vriendelijke groet,

Idelette Otten

otten2012@hotmail.nl

– mede namens Henk Gols (predikant PKN), Hans Kronenburg (em. predikant PKN), Hans Uytenbogaardt (em. predikant PKN) Henk Schoon (priester OKKN)

Wees gegroet Maria

Hans Uytenbogaardt 27-11-16

'Wees gegroet, Maria'

oecumenisch vieren van de Aankondiging van de Heer - 25 maart 2017

*Mijn ziel prijst en looft de Heer,
mijn hart juicht om God mijn redder:
hij heeft oog gehad voor mij, zijn minste dienaars.
Alle geslachten zullen mij voortaan gelukkig prijzen,
ja grote dingen heeft de Machtige aan mij gedaan,
heilig is zijn naam.
(Lucas 1,46-49)*

Maria in de Schrift en de liturgische traditie

Het zijn de woorden uit het Magnificat, het danklied van Maria, op grond waarvan de kerk sinds bijbelse tijden samen met haar de Eeuwige prijst, die haar bij monde van de engel Gabriël uitroept tot de gezegende onder de vrouwen. Gezegend omdat zij in het spoor van de moeders in Israël, zoals Sara en Hanna, geroepen wordt draagmoeder te zijn van de traditie van recht voor rechtelozen. Gezegend ook omdat Maria om diezelfde reden ook als moeder van de kerk kan worden gezien. Deze is immers volgens de apostel Paulus het 'Lichaam van Christus' (1 Korintiërs 12,12-27). Zij deelt in zijn menswording ten einde toe. Daarom prijst de kerk Maria gelukkig dat zij met haar instemming stem kan geven aan Gods lof. Daarbij laat de kerk zich door haar vermanen, zoals op de bruiloft in Kana, 'alles te doen wat hij van u vraagt' (Joh. 2,5). Dietrich Bonhoeffer zei over het Magnificat: 'Het is tegelijk het meest hartstochtelijke, wilde, ja, men mag wel zeggen het meest revolutionaire adventslied dat ooit gezongen is. Dit is niet de zachte, tedere, dromerige Maria, zoals we haar vaak op afbeeldingen zien, maar het is de hartstochtelijke, in vervoering geraakte, trotse geestdriftige Maria die hier spreekt'.

Vanuit de traditie van het evangelie van Lucas ontwikkelen zich drie gedenkdagen van Maria. De eerste is de Aankondiging van de Heer. Sinds de zevende eeuw wordt dat feest in de kerken van Oost en West op 25 maart gevierd. Negen maanden voor de geboorte van de Heer. Op zijn menswording is dan ook deze gedenkdag gericht. Datzelfde geldt voor de beide andere mariale feesten die aan Lucas zijn ontleend: het bezoek van Maria aan Elisabeth (31 mei) en de opdracht van het Heer in de tempel (2 februari). In de traditie ontstonden nog meer gedenkdagen rond Maria. De bekendsten daarvan zijn 'de geboorte van Maria (8 september) en het 'ontslapen van Maria' (15 augustus): de dag van haar 'geboorte in de hemel', zoals in de vroege kerk de sterfdag van martelaren en in hun spoor alle geloofsgetuigen wordt aangeduid.

In de gebeden voor deze gedenkdagen wordt de Eeuwige met een beroep op Maria aangeroepen. Maar nooit wordt zij zelf aangesproken. Altijd staat de lof van God om het heil dat hij in Christus heeft gebracht op de voorgrond. De gedenkdagen bedoelen een Christusfeest te zijn en niet omgekeerd. Of, zoals het gebed voor de Aankondiging van Heer bidt: 'Schenk ons de Geest die over Maria kwam, uw kracht die haar overschaduwde, opdat uw Woord ook aan ons geschiedt: Christus, onze Heer'.

Maria in de oecumene

In de 500 jaar die Rome en Reformatie inmiddels scheiden speelt Maria haar eigen rol. Meestal in polemische zin en ter adstructie van het eigenlijk gelijk tegenover de ander. Dit is niet de plaats om daar nu nader op te gaan. Belangrijk is dat in de oecumenische dialoog van de laatste vijftig jaar ook Maria een eigen plaats heeft gekregen. In dit Lutherjaar 2017 kunnen we verwijzen naar de katechismus van de Duitse Lutherse kerk. Daarin wordt over Maria gezegd: 'Zij is de voorbeeldige luisteraar naar Gods woord, die ja zegt tegen Gods wil, als de begenadigde, die zichzelf niets is, maar door God nu juist alles is. Zo is Maria het oerbeeld van de mensen, die zich door God laten openen en begenadigen, de gemeenschap van de gelovigen, de Kerk'. De rooms-katholieke bisschoppen in Duitsland stemmen met dit citaat in: 'Zo is Maria het grote voorbeeld en oerbeeld van het christelijk geloof. Dat kunnen katholieke en protestantse christenen gezamenlijk over Maria uitspreken'. In oecumenisch wereldverband hebben inmiddels de nodige uitwisselingen plaatsgevonden over Maria. Daarbij is een grote mate van herkenning over en weer gebleken. Er bestaat duidelijk overeenstemming tussen katholieken en protestanten over de rol van Maria als beeld van het geloofsvertrouwen en als beeld van de kerk. Behalve over de persoon van Maria ging het in de oecumenische dialoog ook over haar gedenkdagen als Christusfeesten. Zowel de rooms-katholieke, oud-katholieke, anglicaanse en lutherse tradities beschouwen en vieren de gedenkdagen van Maria als Christusfeesten. Alle vieren ze in ieder geval de Aankondiging van de Heer als een belangrijke feestdag. Luther noemde het zelfs 'eins der führnehmsten Feste' en hij pleitte er voor het eerste deel van het 'Wees gegroet' uit de katholieke traditie te behouden als een teken van eerbied en toewijding: 'Wees gegroet, Maria, vol van genade, de Heer is met u. Gezegend zijt gij en gezegend is Jezus, de vrucht van uw schoot'.

Vieren van de Aankondiging van de Heer

In dat oecumenische spoor heeft het Oecumenisch Forum voor Katholiciteit (OFK) enkele jaren geleden besloten aandacht geven aan Maria als moeder van de Heer in studie, gesprek en viering. Het OFK meent dat deze hernieuwde aandacht voor de gedachtenis van de plaats van Maria in Schrift en traditie in Nederland een impuls kan betekenen voor de oecumenische dialoog. Het vieren van de heilsgeheimen levert daaraan een eigen bijdrage, gedachtig het aloude adagium 'lex orandi, lex credendi' – zoals de kerk bidt, zo gelooft zij.

Met als directe aanleiding het Lutherjaar 2017, waarin de rooms-katholiek-reformatorische dialoog grote aandacht zal krijgen, stelt het OFK voor dat op de (voor)avond van de Aankondiging van de Heer (vrijdag 24 of zaterdag 25 maart) parochies en gemeenten een zo mogelijk oecumenische vesper of gebedsdienst houden om met Maria te gedenken dat 'de Machtige grote dingen voor mij heeft gedaan'. En daarbij haar antwoord 'Mij geschiede naar uw woord', te vieren als het door Gods genade bewerkte, vrije antwoord op zijn heilsaanbod voor heel de mensheid. Een uitdaging voor de kerken om in die vrijheid God en elkaar te ontmoeten. Een vrijheid die onze begrenzings doorbreekt. Een uitdaging om wat Luther over het Magnificat schreef: haar houding van eenvoud en dienstvaardigheid als heilige geloofsgetuige, in onze dagen gezamenlijk te beproeven als voorbeeld voor alle gelovigen.

De redactie van De Eerste Dag (DED) en het moderamen van de Raad van Kerken hebben er op voorstel van het OFK mee ingestemd in DED suggesties aan te reiken voor een viering van 'De aankondiging van de Heer' op vrijdag 24 of zaterdag 25 maart 2017. Meer materiaal daarvoor is te vinden op www.de-eerste-dag.nl

Hans Uytenbogaardt
lid OFK

De weg naar een oecumenische mariologie

Hendro Munsterman 18-12-15

In 1975 verscheen in Duitsland de Evangelische Erwachsenenkatechismus, een standaardkatechismus voor de Duitse Lutheranen. Daarin staan de volgende memorabele zinnen:

"Maria is niet slechts 'katholiek'; ze is ook 'protestant' [letterlijk: 'evangelisch']. Protestanten vergeten dat snel. Maar Maria is toch de moeder van Jezus, hem nabijer dan zijn meest nabije leerlingen.

Met hoeveel menselijkheid beschrijft het Nieuwe Testament niet deze nabijheid, zonder de afstand tussen Maria en Jezus te verzwijgen! Een teken voor deze afstand staat zowaar bij Lucas vermeld, die juist zoveel over Maria vertelt.

Daar zegt een vrouw uit de menigte tot Jezus: 'Zalig het lichaam dat u gedragen heeft en de borsten die u gezoogd hebben'. Maar Jezus antwoordt: 'Ja, zalig zijn zij die Gods woord horen en bewaren' (11,27-28). Maar geldt dat nu niet juist precies voor Maria? Zij wordt hier als voorbeeldige luisteraar van het Woord Gods beschreven, als de Maagd van de Heer, die ja tegen Gods wil zegt, als de begenadigde, die uit zichzelf niets is, maar door God nu juist alles is. Zo is Maria het oerbeeld van de mensen, die zich door God laten openen en begenadigen, de gemeenschap van de gelovigen, de Kerk".

De tekst van de lezing vindt u onder 'Artikelen'

Feestdag voor Maria

Barend Kamphuis 17-10-15

Maria Boodschap, 25 maart, viel dit jaar tijdens ons verblijf in het klooster. Samen met de monniken en andere gasten hebben wij dit toen ook gevierd. Wij, dat wil zeggen een groep derdejaars bachelorstudenten van de Theologische Universiteit Kampen, met twee docenten als begeleiders. Het was in ieder geval voor mij de eerste keer dat ik dit feest bewust meemaakte.

Kun je als protestant dit feest eigenlijk wel meevieren? De datum hoeft geen probleem te zijn. We vieren Kerst ook gewoon op 25 december, waarom dan niet 9 maanden eerder de aankondiging ervan? En er zijn heel veel redenen om juist dan de aandacht te richten op Maria.

Als protestant wil je leven bij het sola gratia – alleen door genade. En Maria is begenadigd, zoals de engel zegt (Luc. 1:28). Op een feestdag voor haar vier je de wonderlijke genade die haar door God is geschonken. Sola fide: want 'Gelukkig is zij die geloofd heeft dat de woorden van de Heer in vervulling zullen gaan' (Luc. 1:45). Elizabeth zegt dat over Maria in tegenstelling tot haar man Zacharias. Maria als voorbeeld, om alleen in geloof te leven. Sola scriptura: dan ook de bijbel serieus nemen als Maria daarin zeggen mag 'Alle geslachten zullen mij voortaan gelukkig prijzen' (Luc. 1:48) – en daar dus aan meedoen.

Dat wil niet zeggen dat er helemaal geen probleem zou zijn met een oecumenische Maria feestdag, waarin Rooms en protestant samen Maria gelukkig prijzen. De drie slagzinnen van de reformatie wijzen op het enige waarop het werkelijk aankomt: Solus Christus. Alleen door Hem ontvangen we genade op genade (Joh. 1:16). Het geloof richt zich dan ook alleen op Hem, de drager van de enige naam op aarde die de mens redding biedt (Hand. 4:12). De Schrift is in haar geheel getuigenis van Hem (Joh. 5:39). Het probleem van de nieuwere Maria-dogma's in de Rooms-katholieke kerk (over de onbevleete ontvangenis en de hemelvaart van Maria) is dat ze het Solus Christus bedreigen. Maria wordt wel heel erg op één lijn gesteld met haar Zoon. God zij dank is er geen dogma gekomen over Maria als medeverlosseres. Maar de roep om dat dogma heeft wel herhaaldelijk geklonken. Het illustreert het gevaar van de andere genoemde leeruitspraken.

Dr. Munsterman doet het voorstel deze dogma's 'niet al te historisch en letterlijk' te nemen, maar te kijken 'naar de theologische en symbolische bedoeling'. Op die bedoeling ben ik nu juist niet helemaal gerust. Maar zijn voorstel wijst wel in de goede richting: laten we naar aanleiding van de feestdag voor Maria grondig en eerlijk doorspreken over wat ons verbindt en wat ons scheidt als het gaat om de moeder van onze Heer.

Binnenkort vieren we Hervormingsdag, 31 oktober. Als zelfs een gebeurtenis uit de kerkgeschiedenis een feestdag waard is, dan toch zeker dit heel bijzondere moment

uit de heilsgeschiedenis, de boodschap aan de maagd Maria. Ik steun het voorstel om er een oecumenische feestdag voor Maria van te maken.

Barend Kamphuis